

Kritik mot Överförmyndarnämnden i Eskilstuna och Strängnäs kommuner för handläggningen av ärenden om anordnande av godmanskap

---

Beslutet i korthet: Vid en inspektion av Eskilstuna tingsrätt uppmärksammade JO ett antal ärenden om anordnande av godmanskap enligt föräldrabalken. Ärendena har nu granskats av JO. Granskningen redovisas i beslutet och resulterar i att Överförmyndarnämnden i Eskilstuna och Strängnäs kommuner får kritik för sin långsamma hantering av ärendena. Nämnden får också kritik för att den inte följde tingsrättens förelägganden, vilket ledde till att tingsrätten behövde påminna nämnden vid orimligt många tillfällen. JO uttalar att det framstår som om nämnden inte eftersträvar ett fungerande samarbete med tingsrätten eftersom den inte tog kontakt med domstolen när tidsfristerna för föreläggandena gick ut. Tingsrätten får ingen kritik, men JO påpekar att en mer aktiv processledning – vid behov utövad vid sammanträden – skulle kunna bidra till att förkorta handläggningstiderna i vissa fall.

JO:s initiativ mot Eskilstuna tingsrätt och Överförmyndarnämnden i Eskilstuna och Strängnäs kommuner

Vid min inspektion av Eskilstuna tingsrätt den 18–20 december 2017 uppmärksammades ett flertal ärenden om anordnande av godmanskap. I samtliga ärenden hade tingsrätten gett i uppdrag åt Överförmyndarnämnden i Eskilstuna och Strängnäs kommuner att hämta in yttranden och utredning samt att lämna förslag på god man. Dessutom hade tingsrätten förelagt nämnden att yttra sig över ansökningarna om godmanskap.

Överförmyndarnämnden hade vid ett stort antal tillfällen begärt och av tingsrätten beviljats anstånd med att följa föreläggandena. Tingsrätten hade skickat ett flertal påminnelser till nämnden om att besvara föreläggandena.

Jag uttalade i protokollet över inspektionen (JO:s dnr 8163-2017 s. 13) följande:

Det är angeläget att den som behöver hjälp av en god man med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person kan få den hjälpen utan dröjsmål. Med anledning av tingsrättens handläggning i de nu aktuella ärendena vill jag påminna om att det ytterst är domstolen som har ansvaret för att hämta in den utredning och vidta de åtgärder som krävs för att kunna ta ställning i ärendet.

Om tingsrätten inte får in den begärda utredningen eller de begärda uppgifterna så måste ytterligare åtgärder övervägas. När det rör sig om ett frekvent återkommande problem med att överförmyndaren inte efterkommer förelägganden, kan det finnas anledning för tingsrätten att genom kontakter med ansvarig överförmyndare eller överförmyndarnämnd efterhöra orsaken till problemet och vilka åtgärder som man avser att vidta för att kunna fullgöra sitt uppdrag.

Jag beslutade att ta upp saken till utredning i ett särskilt ärende mot Eskilstuna tingsrätt och Överförmyndarnämnden i Eskilstuna och Strängnäs kommuner.

Inledande utredning

Kopior av handlingar i tingsrättens ärenden Ä 336-16, Ä 3284-16, Ä 3456-16, Ä 70-17, Ä 227-17, Ä 424-17, Ä 961-17, Ä 1535-17 och Ä 1796-17 tillfördes JO:s akt.

Av handlingarna i respektive ärende framgick bl.a. följande:

Ä 336-16

En ansökan om anordnande av godmanskap lämnades in till tingsrätten den 4 februari 2016. Med ansökan följde endast ett personbevis. Tingsrätten förelade nämnden den 5 februari 2016 att med stöd av 11 kap. 17 a § föräldrabalken, FB, hämta in yttranden enligt 11 kap. 16 § andra stycket FB och en utredning enligt 11 kap. 17 § FB. Nämnden skulle även lämna ett förslag på en god man tillsammans med hans eller hennes åtagande och eventuellt medgivande av sökanden. Svaret skulle lämnas till tingsrätten senast den 1 april 2016.

Nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid sammanlagt 17 tillfällen under tiden den 5 april 2016–2 oktober 2017. Varje gång begärde nämnden anstånd med en månad, utom sista gången när nämnden begärde anstånd med en vecka. Som anledning uppgav nämnden bl.a. ”att vi på grund av hög arbetsbelastning inte har hunnit handlägga ärendet ännu” och ”att vi inte har hittat någon lämplig person som är beredd att åta sig uppdraget”.

Tingsrätten påminde nämnden om föreläggandet vid två tillfällen och förelade också nämnden vid ett tillfälle att ange en tidsplan för när ett förslag på en god man kunde lämnas. I ett yttrande den 9 oktober 2017 avstyrkte nämnden att ett godmanskap skulle anordnas. Den 15 december 2017 beslutade tingsrätten att lämna ansökan om förordnande av god man utan bifall.

Ä 3284-16

En ansökan om anordnande av godmanskap lämnades in till tingsrätten den 2 december 2016. Med ansökan följde inga bilagor. Tingsrätten förelade nämnden den 5 december 2016 att med stöd av 11 kap. 17 a § FB hämta in yttranden enligt 11 kap. 16 § andra stycket FB och en utredning enligt 11 kap. 17 § FB. Nämnden skulle även lämna ett förslag på en god man tillsammans med hans eller hennes åtagande och eventuellt medgivande av sökanden. Svaret skulle lämnas till tingsrätten senast den 30 januari 2017.

Den 2 mars 2017 lämnade sökanden in en modifierad ansökan om uppdragets omfattning. Tingsrätten flyttade därför i ett föreläggande till nämnden den 7 mars 2017 fram svarstiden till den 3 april 2017.

Nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid sammanlagt åtta tillfällen, och tingsrätten påminde nämnden om yttrandet vid nio tillfällen. Vid tidpunkten för JO:s inspektion hade tingsrätten inte fattat något beslut i ärendet.

Ä 3456-16

En ansökan om godmanskap lämnades in till tingsrätten den 19 december 2016. Med ansökan följde bl.a. flera läkarintyg och andra intyg samt personbevis. Tingsrätten förelade nämnden den 20 december 2016 att med stöd av 11 kap. 17 a § FB hämta in yttranden enligt 11 kap. 16 § andra stycket FB och en utredning enligt 11 kap. 17 § FB. Nämnden skulle även lämna ett förslag på en god man tillsammans med hans eller hennes åtagande och eventuellt medgivande av sökanden. Svaret skulle lämnas till tingsrätten senast den 20 februari 2017.

Nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid sammanlagt tio tillfällen; oftast begärde nämnden anstånd med en månad, och som anledning angavs bl.a. att nämnden inte hade hittat någon lämplig person som kunde åta sig uppdraget samt hög arbetsbelastning och ordinarie handläggares frånvaro. Tingsrätten påminde nämnden om föreläggandet vid sammanlagt nio tillfällen. Vid tidpunkten för JO:s inspektion hade tingsrätten inte fattat beslut i ärendet.

Ä 70-17

En ansökan om godmanskap lämnades in till tingsrätten den 10 januari 2017. Med ansökan följde endast ett registerutdrag från Skatteverket. Samma dag förelade tingsrätten nämnden att med stöd av 11 kap. 17 a § FB hämta in yttranden enligt 11 kap. 16 § andra stycket FB och en utredning enligt 11 kap. 17 § FB. Nämnden skulle även lämna ett förslag på en god man tillsammans med hans eller hennes åtagande och eventuellt medgivande av sökanden. Svaret skulle lämnas till tingsrätten senast den 8 mars 2017.

Nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid sammanlagt åtta tillfällen. Ofta begärde nämnden anstånd med – eller beviljades utan att ange begärd tid – en månad eller två månader, och som anledning angavs bl.a. att nämnden väntade på läkarintyg, att ingen person ännu visat sig villig att åta sig uppdraget, hög arbetsbelastning och ordinarie handläggares frånvaro. Tingsrätten påminde nämnden om föreläggandet vid sammanlagt sju tillfällen. Vid tidpunkten för JO:s inspektion hade tingsrätten inte fattat beslut i ärendet.

Ä 227-17

En ansökan om godmanskap lämnades in till tingsrätten den 24 januari 2017. Den 27 januari 2017 upprättade tingsrätten en tjänsteanteckning efter ett samtal med sökandens kontaktperson. I anteckningen fanns uppgifter om uppdragets omfattning. En namngiven person föreslogs som god man och vederbörande var också villig att ta på sig uppdraget. Vidare upplystes att ärendet var brådskande och att det önskades snabb handläggning.

Den 30 januari 2017 förelade tingsrätten nämnden att med stöd av 11 kap. 17 a § FB hämta in yttranden enligt 11 kap. 16 § andra stycket FB och en utredning enligt 11 kap. 17 § FB. Nämnden skulle även lämna ett förslag på en god man tillsammans med hans eller hennes åtagande och eventuellt medgivande av sökanden. Svaret skulle lämnas till tingsrätten senast den 30 mars 2017.

Nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid sammanlagt åtta tillfällen. Vid samtliga tillfällen begärde nämnden anstånd med en månad, och som skäl angavs bl.a. följande:

- a) Anledningen är att det inväntas åtagande från en föreslagen god man och medgivande från huvudmannen.
- b) Anledningen är att det inte hittats någon lämplig person som är beredd att åta sig uppdraget.
- c) Anledningen är att det är semestertider och hög arbetsbelastning samt att det är ett komplext ärende. Det är svårt att hitta någon som kan tänka sig att ta sig an uppdraget som god man åt denna person.
- d) Överförmyndarkontoret fick den 23/8 kontakt med den föreslagna gode mannen som har legat på sjukhus och därför inte kunnat ta kontakt med huvudmannen ännu. Föreslagen god man börjar nu må bättre och ska ta kontakt med huvudmannen inom kort.
- e) Anledningen [...] föreslagen god man hade åkt till huvudmannen den 15/9-17 men då hade inte huvudmannen haft orken att träffa föreslagen god man. Huvudmannen och boendestödet kommer att ta kontakt med föreslagen god man och boka in ett nytt möte när huvudmannen har fått mer ork. Inget datum var dock bestämt i nuläget.
- f) Anledningen till detta är att huvudmannen inte kände sig nöjd med föreslagen god man och att huvudmannen har några specifika krav på sin ställföreträdare som inte är enkla att tillgodose.
- g) Anledningen är att ordinarie handläggare är [...] och att vi även har en hög arbetsbelastning för närvarande på överförmyndarkontoret och flertalet handläggare måste prioritera att granska årsräkningar (som man inte hunnit med i tid).

Tingsrätten påminde nämnden om föreläggandet vid ett tillfälle. Vid tidpunkten för JO:s inspektion hade tingsrätten inte fattat beslut i ärendet.

Ä 424-17

En ansökan om godmanskap lämnades in till tingsrätten den 10 februari 2017. Med ansökan följde ett läkarintyg och ett personbevis. Den 17 februari 2017

förelade tingsrätten nämnden om ett yttrande samt eventuellt förslag på god man, hans eller hennes åtagande och medgivande senast den 17 mars 2017.

Nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid sex tillfällen, och tingsrätten påminde nämnden om föreläggandet vid åtta tillfällen. I ett yttrande den 11 december 2017 avstyrkte nämnden att ett godmanskap skulle anordnas. Den 13 december 2017 förelade tingsrätten sökanden och sökandens anhöriga att senast den 28 december 2017 yttra sig över nämndens yttrande.

Ä 961-17

En komplett ansökan om godmanskap lämnades in till tingsrätten den 24 april 2017. Sedan tidigare fanns ett läkarintyg och ett personbevis som lämnats in till tingsrätten. Tingsrätten förelade nämnden den 24 april 2017 att med stöd av 11 kap. 17 a § FB hämta in yttranden enligt 11 kap. 16 § andra stycket FB och en utredning enligt 11 kap. 17 § FB. Nämnden skulle även lämna ett förslag på en god man tillsammans med hans eller hennes åtagande och eventuellt medgivande av sökanden. Svaret skulle lämnas till tingsrätten senast den 26 juni 2017.

Nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid fem tillfällen. Vid fyra tillfällen uppgav nämnden att anledningen var hög arbetsbelastning, och tingsrätten påminde vid ett av tillfällena om att en komplett ansökan hade kommit in den 24 april 2017. Tingsrätten påminde nämnden om föreläggandet vid tre tillfällen. Vid tidpunkten för inspektionen hade nämnden på nytt begärt anstånd till den 15 januari 2018.

Ä 1535-17

En ansökan om godmanskap lämnades in till tingsrätten den 26 maj 2017. Med ansökan följde ett personbevis. Tingsrätten förelade nämnden den 30 maj 2017 att med stöd av 11 kap. 17 a § FB hämta in yttranden enligt 11 kap. 16 § andra stycket FB och en utredning enligt 11 kap. 17 § FB. Nämnden skulle även lämna förslag på en god man tillsammans med hans eller hennes åtagande och eventuellt medgivande av sökanden. Svaret skulle lämnas till tingsrätten senast den 25 juli 2017.

Nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid fyra tillfällen, och tingsrätten påminde nämnden om föreläggandet vid tre tillfällen. Vid den sista anståndsbeväran hade nämnden beviljats en svarsfrist till den 4 januari 2018.

Ä 1796-17

En ansökan om godmanskap lämnades in till tingsrätten den 20 juni 2017. Med ansökan följde ett personbevis, en skrivelse från en socialsekreterare vid Eskilstuna kommun och ett läkarintyg. Den 21 juni 2017 förelade tingsrätten nämnden att med stöd av 11 kap. 17 a § FB hämta in yttranden enligt 11 kap. 16 § andra stycket FB och en utredning enligt 11 kap. 17 § FB. Nämnden skulle

även lämna förslag på en god man tillsammans med hans eller hennes åtagande och eventuellt medgivande av sökanden. Svaret skulle lämnas till tingsrätten senast den 16 augusti 2017.

Nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid fyra tillfällen, vid tre tillfällen en månad vardera och vid ett tillfälle två månader. Som skäl angavs bl.a. följande:

- a) Anledningen är att godmanskap inte är tillräckligt för att hjälpa sökanden att "bevaka rätt och förvalta egendom", vi har därför efterfrågat ett läkarintyg för förvaltarskap.
- b) Anledningen är att vi försökt få kontakt med sökanden om eventuellt behov av förvaltare men inte fått något svar. Vi kommer därför att gå vidare med ansökan och söka efter en god man som kan åta sig uppdraget.
- c) Anledningen beror på hög arbetsbelastning.

Tingsrätten påminde nämnden om föreläggandet vid fyra tillfällen. Vid den sista anståndsbegäran hade nämnden beviljats en svarsfrist till den 8 februari 2018.

JO:s remiss till tingsrätten och tingsrättens remissvar

Eskilstuna tingsrätt uppmanades att lämna upplysningar om och yttra sig över handläggningen av, och handläggningstiden för, de angivna ärendena vid tingsrätten. Av yttrandet skulle särskilt framgå hur handläggningen förhöll sig till tingsrättens skyldigheter enligt bl.a. 11 kap. 16–18 §§ FB och 12–14 §§ lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Vidare skulle yttrandet belysa handläggningstiden i förhållande till att det ofta är av vikt att ett ärende om anordnande av ett godmanskap avgörs snabbt. JO hänvisade i remissen till proposition 1993/94:251 s. 203, Wallin m.fl., Föräldrabalken, 23 maj 2017, Zeteo, kommentaren till 11 kap. 16 § FB och JO:s beslut den 29 september 2011 i dnr 588-2011.

Tingsrätten skulle även i sitt yttrande redogöra för vilka kontakter tingsrätten hade med nämnden och hur samarbetet mellan tingsrätten och nämnden i ärenden om ställföreträdarskap fungerade, dels generellt, dels i konkreta ärenden.

Tingsrätten (lagmannen AA) lämnade följande remissvar tillsammans med underyttranden från rådmännen BB, CC, DD och EE (bilagor och underyttranden har här utelämnats):

Tillämpliga bestämmelser

Det är tingsrätten som beslutar om godmanskap för någon som på grund av sjukdom, psykisk störning eller annat liknande förhållande behöver hjälp att ta hand om sina angelägenheter. När rätten meddelar ett sådant beslut ska den samtidigt förordna en god man att utföra ställföreträdaruppdraget. (11 kap. 4 § föräldrabalken.)

I ärenden om anordnande av godmanskap är det tingsrätten som har utredningsansvaret. Tingsrätten ska därvid inhämta yttrande från bl.a. anhöriga och – i vissa fall – inhämta läkarintyg eller annan likvärdig utredning om den

enskildes hälsotillstånd. Om den som ärendet gäller har fyllt 16 år ska rätten eller överförmyndaren ge honom eller henne tillfälle att yttra sig, om det kan ske. (11 kap. 16 och 17 §§ föräldrabalken.) Rätten får uppdra åt överförmyndaren att inhämta yttranden och utredning enligt 11 kap. 16 och 17 §§. På begäran av rätten ska överförmyndaren också lämna förslag på god man, om det inte finns särskilda skäl mot det. (11 kap. 17 a § föräldrabalken)

Allmänt om tingsrättens handläggning av ärenden om godmanskap

Tingsrätten tillämpar regelmässigt den möjlighet som finns enligt 11 kap. 17 a § föräldrabalken att låta överförmyndaren inhämta yttranden och utredning och att lämna förslag på god man, vilket tingsrätten uppfattar vara i enlighet med lagstiftarens intentioner (prop. 2013/14:225, s. 17 ff.). Det finns en överenskommelse mellan tingsrätten och överförmyndarnämnden att nämnden inledningsvis får åtta veckor på sig att besvara ett föreläggande enligt 11 kap. 17 a §.

Om nämnden inte kan svara i tid begär nämnden anstånd, vilket tingsrätten tar ställning till i ett beslut. Ofta har begärda anstånd beviljats eftersom tingsrätten inte sett något annat alternativ. I något fall har kortare anstånd beviljats än vad som begärts för att skynda på handläggningen. Om nämndens svar inte inkommer inom föreskriven tid, skickar tingsrätten en påminnelse.

Med hänsyn till de långa handläggningstiderna hos överförmyndaren har det vid tingsrätten förts diskussioner om att tingsrätten självmant skulle föreslå god man när nämndens svar dröjer. Med hänsyn till de krav som ställs på en god man enligt 11 kap. 12 § föräldrabalken och de kontrollåtgärder och referensinhämtningar för en presumtiv god man som tingsrätten i så fall måste utföra, har bedömningen gjorts att tingsrättens egna resurser inte medgett detta.

Lottningen av ärenden om godmanskap har tidigare gjorts till endast domarna vid den ena av tingsrättens två målenheter. I syfte att åstadkomma en jämnare arbetsfördelning har det i mars i år beslutats att ärenden om godmanskap ska lottas till alla domare vid tingsrätten.

Tingsrättens kontakter och samarbete med överförmyndaren

Tingsrätten har haft återkommande möten med överförmyndaren (företrädesvis tjänstemän vid överförmyndarkontoret). Mötena har ägt rum åtminstone en gång om året. Vid dessa möten har de långa handläggningstiderna hos överförmyndarnämnden i ärenden om godmanskap påtalats i syfte att åstadkomma kortare handläggningstider. Det senaste mötet ägde rum den 17 november 2017.

Efter JO:s inspektion bjöd tingsrätten in överförmyndaren till ett möte för att diskutera hur handläggningstiderna hos överförmyndarnämnden kunde förkortas [...]. Vid mötet framkom bl.a. att överförmyndarnämnden valt att prioritera nämndens funktion som tillsynsorgan och att arbetet med att efterkomma tingsrättens förelägganden hade prioriterats ned [...]. Det var en nyhet för tingsrätten att arbetet med att besvara tingsrättens förelägganden var medvetet nedprioriterat hos överförmyndarkontoret.

Med anledning av dessa uppgifter har tingsrätten tillskrivit överförmyndarnämnden och efterfrågat besked om vad nämnden avser att göra för att förkorta handläggningstiderna hos överförmyndarkontoret [...]. Något svar har ännu inte inkommit.

Tingsrättens synpunkter

Det är lagstiftarens avsikt att ärenden om anordnande av godmanskap avgörs snabbt. Det står klart att ärendena inte avgjorts så snabbt som lagstiftaren avsett (jfr i remissen anvisade lagrum och uttalanden i förarbeten och doktrin). Jag kan dock inte se några brister i tingsrättens handläggning i fråga om att något ärende

blivit liggande under lång tid utan att någon handläggningsåtgärd vidtagits eller att något ärende som varit klart för avgörande inte avslutats inom rimlig tid.

Med undantag för Ä 336-16 har ärendena inte rymt några särskilda frågor som gjort dem komplicerade, vidlyftiga eller av annat skäl krävt särskilda överväganden från Överförmyndarnämndens sida. I flera fall har det också redan från början funnits utredning, t.ex. i form av läkarintyg, beträffande den enskildes hälsotillstånd.

Det är ytterst tingsrätten som har ansvaret för att hämta in den utredning och vidta de åtgärder som krävs för att kunna ta ställning i ärendet. För att ett ärende ska kunna avgöras snabbt är dock tingsrätten i praktiken beroende av att överförmyndaren besvarar tingsrättens föreläggande inom rimlig tid. I de enskilda ärendena har tingsrätten regelmässigt påmint överförmyndaren om att besvara föreläggandena, när det inte skett i tid. Tingsrätten har också upprepade gånger, bl.a. vid möten mellan domarna och tjänstemän från överförmyndarkontoret, påtalat vikten av att tingsrättens förelägganden besvaras snabbt och att handläggningstiderna hos överförmyndarnämnden behöver förkortas. Tingsrätten har därvid inte fått någon annan förklaring än att de långa svarstiderna berott på hög arbetsbelastning.

Saken har nu emellertid kommit i ett annat läge sedan det stått klart för tingsrätten att överförmyndarnämnden valt att prioritera ned arbetet med att besvara tingsrättens förelägganden. Med anledning av det beslutet har tingsrätten skrivit till överförmyndarnämnden med en begäran om besked vad nämnden avser att göra för att förkorta handläggningstiderna. Något svar har ännu inte kommit till tingsrätten.

Tingsrätten anser att det är beklagligt att de nu aktuella ärendena om godmanskap inte kunnat avgöras så snabbt som lagstiftaren avsett. Det har inneburit att enskilda personer har fått vänta onödigt länge på att få den hjälp och det stöd som en god man kan ge. Skälen till att det tagit så lång tid torde dock framför allt förklaras av de långa handläggningstiderna hos överförmyndarnämnden. Tingsrätten avser nu att på ett mer systematiskt sätt än tidigare försöka förmå överförmyndarnämnden att vidta åtgärder för att förkorta handläggningstiderna. Det är också tingsrättens förhoppning att situationen hos överförmyndaren kan förbättras i och med JO:s granskning.

Nämnden kommenterade tingsrättens remissvar och uppgav följande:

Med anledning av Eskilstuna tingsrätts yttrande vill överförmyndarnämnden förtydliga att nämnden inte tagit något beslut som innebär en prioritering av nämndens funktion som tillsynsorgan med följd att arbetet med att efterkomma tingsrättens förelägganden därför skulle ha prioriterats ned.

Ärenden inom nämndens ansvarsområde ska handläggas i enlighet med gällande regelverk på området inklusive reglerna i föräldrabalken (1949:381) och de skyndsamhetskrav som följer av förvaltningslagen (1986:223).

JO:s remiss till överförmyndarnämnden och nämndens remissvar

Överförmyndarnämnden uppmanades att lämna upplysningar om och yttra sig över handläggningen av och handläggningstiden för tingsrättens begäran om yttranden och utredning m.m. i de förelägganden som hade skickats till nämnden i de angivna ärendena.

Av yttrandet skulle det särskilt framgå hur handläggningen och handläggningstiden i ärendena förhöll sig till nämndens skyldigheter enligt bl.a. 11 kap. 17 a § FB och skyndsamhetskravet i den då gällande 4 § förvaltningslagen (1986:223).

Vidare skulle nämnden i yttrandet redogöra för orsakerna till att nämnden inte lämnade in ett svar inom de tidsfrister som angavs, vare sig inledningsvis eller efter beviljade anstånd, och vilka åtgärder nämnden vidtog för att undanröja orsakerna. Nämnden skulle också redogöra för de åtgärder nämnden avsåg att vidta för att kunna ge svar inom de tidsfrister som tingsrätten angav framöver.

Slutligen skulle nämnden i yttrandet även redogöra för vilka kontakter nämnden hade med tingsrätten och hur samarbetet mellan nämnden och tingsrätten i ärenden om ställföreträdarskap fungerade, dels generellt, dels i konkreta ärenden.

Nämnden lämnade följande remissvar:

Yttrande

Nämnden har valt att dels lämna generella kommentarer och bedömningar i de ärenden JO har remitterat för yttrande. Detta kompletteras med utdrag ur nämndens diarium för respektive akt [*här utelämnade, JO:s anm.*] inklusive kommentarer, sammanfattning samt i förekommande fall handläggares synpunkt.

I flertalet ärenden har flera handläggare varit involverade, något som bidrar till att det kan vara svårt för handläggarna att lämna synpunkter.

När tingsrätten anmodar nämnden att lämna yttrande om samt genomföra utredning av ansökan om god man enligt Föräldrabalken kap. 11 § 4 och förvaltarskap enligt kap. 11 § 7 tillämpas följande rutiner:

- Kontroll av att sökande är folkbokförd i Eskilstuna eller Strängnäs kommuner.
- Kontroll av att ansökan är underskriven samt om den behöver kompletteras med läkarintyg eller liknande, kontakter med anhöriga med mera.
- Bedömning görs om det finns grund för godmanskap alternativt förvaltarskap.
- I det fall handläggaren bedömer att det finns grund för ett ställföreträdarskap görs en prioritering av ärendet, till exempel om det finns behov av interimistiskt förvaltarskap.
- I det fall ansökan innehåller förslag på god man/förvaltare tar handläggaren kontakt med denne för att förklara uppdraget och säkerställa intresset. I det fall personen är intresserad av att åta sig uppdraget begär handläggaren en skriftlig intresseanmälan där personen samtidigt lämnar samtycke till att nämnden genomför kontroller mot Polisens belastningsregister samt Kronofogdens register. Från och med april i år [*2018, JO:s anm.*] gäller också att den som ska bli god man/ förvaltare har gått den grundutbildning som nämnden erbjuder eller kan visa sig ha motsvarande kunskap.
- I det fall den föreslagna personen inte är intresserad, alternativt förekommer i något av nämnda register eller i övrigt inte anses lämplig inleds ett arbete med att söka annan person som är villig åta sig uppdraget. Kontakt tas med dem som anmält intresse och bedömts lämpliga för uppdrag som god man/förvaltare samt med de som sedan tidigare har uppdrag. Handläggaren försöker att utifrån sin kunskap om sökande och personer som är intresserade av uppdrag matcha sökande och eventuell god man. När någon sagt sig vara intresserad av ett uppdrag skickar nämnden ut åtagande- och medgivandehandlingar. Den eventuella gode mannen/förvaltaren uppmanas att i samband med att hen träffar sökande för att få medgivandehandlingen påskrivna också ta reda på vad sökande önskar hjälp med samt om det finns behov som inte har framkommit i ansökan.
- När åtagande- och medgivandehandlingar är påskrivna och inkomna till nämnden skriver handläggaren ett yttrande och i förekommande fall en utredning. Handlingarna med förslag på god man/förvaltare skickas därefter till tingsrätten.

I samtliga de ärenden som ligger till grund för JO:s remiss har handläggarna i direkt anslutning till att anmodan om yttrande och utredning inkommit från tingsrätten genomfört

- kontroll av folkbokföringsadress
- kontroll av att ansökan är underskriven
- kontroll av eventuellt behov av att ansökan kompletteras med läkarintyg eller liknande handling
- bedömning av ärendets prioritet.

I inget av de ärenden JO vill att nämnden ska yttra sig om fanns förslag på god man [*det fanns ett förslag i akt 5380, tingsrättens ärende 227-17, JO:s anm.*]. Arbetet med att söka god man har i flertalet av de aktuella ärendena inletts relativt

snart efter det att första anmodan inkommit från tingsrätten. Det har emellertid i samtliga ärenden varit svårt att hitta någon som varit intresserad av respektive uppdrag. Antingen har den tillfrågade personen omedelbart tackat nej till uppdraget eller så har hen tackat nej efter att ha träffat den sökande. I några fall har sökande inte lämnat medgivande till den person som nämnden föreslagit som god man. I två ärenden har den sökande haft mycket specifika önskemål om kön och kompetens, som nämnden har haft svårt att matcha.

I några ärenden har det funnits behov av att komplettera ansökan med läkarintyg. Detta har påverkat den fortsatta handläggningstiden.

Handläggningstiden har också påverkats av att det uppstått vakanser på grund av att medarbetare slutat, bland annat för att gå i pension. Fem av överförmyndarkontorets tio handläggare som var anställda den 31 december 2017 började sin anställning under året. Bristande erfarenhet har därför generellt påverkat handläggningstiderna. För att söka hantera detta har extrapersonal visstidsanställts under 2017. Dessa har haft i uppdrag att granska årsräkningar. De vakanser som uppstått har också inneburit att ärenden och ansvar behövt omfördelas mellan handläggarna.

Nämndens mål är att handlägga ansökningar och anmälningar inom fyra månader. Det förutsätter dock att ansökan är komplett och att det går relativt fort att hitta någon som är intresserad av att åta sig uppdraget. Det förutsätter även att sökande lämnar medgivande till den som nämnden föreslår som ställföreträdare. Den utdragna handläggningstiden i de ärenden som JO vill ha belysta har i huvudsak sin grund i faktorer som nämnden inte kunnat påverka.

Förutom att på anmodan från tingsrätten yttra sig över och utreda ansökningar om god man och förvaltare är nämndens grunduppdrag att utöva tillsyn över att ställföreträdare utför sitt uppdrag utifrån huvudmannens behov. Länsstyrelserna har i sin redovisning till regeringen 2017 betonat att granskning av årsräkningar utgör grunden för denna tillsyn. Nämndens åtagande är att i tid inkomna (före 1 mars) och kompletta årsräkningar ska vara granskade senast den 31 augusti. God man för ensamkommande barn ska förordnas inom sju dagar. Därutöver ska nämnden godkänna diverse rättshandlingar samt erbjuda utbildning till de som vill bli respektive är ställföreträdare. Nämnden har att såväl generellt som i enskilda ärenden prioritera mellan dessa olika uppdrag.

För att bredda sitt underlag av personer som är intresserade av att åta sig uppdrag som god man och förvaltare önskar nämnden utveckla gemensam rekrytering tillsammans med andra nämnder som är i behov av frivilligarbetare. Nämnden kommer därför att initiera en utredning om detta. Förvaltningen kommer också att få i uppdrag att utreda om handläggningen inom nämndens ansvarsområde kan effektiviseras ytterligare.

Nämndens handläggare har regelbunden kontakt med tingsrätten i aktuella ärenden. Kontakten sker både via brev och via telefon. För att diskutera mer övergripande frågeställningar träffas handläggarna och överförmyndarkontorets chef tingsrättens lagman och berörda domare med 1–2 års mellanrum. Den senaste träffen genomfördes i november 2017. Kontorets chef och lagmannen har tillsammans med medarbetare också träffats för att diskutera det som JO lyfte fram i sin tillsyn av tingsrätten och som berörde båda myndigheterna.

Tingsrättens möjlighet att från och med 1 januari 2015 begära att överförmyndarnämnden ska genomföra utredningar av ansökningar har förlängt nämndens handläggningstider. Tingsrättens anmodan innehåller i det absoluta flertalet ärenden förutom en begäran om yttrande över ansökan också en begäran att nämnden ska genomföra en utredning. Vad tingsrätten anser att utredningen ska omfatta framgår dock inte av anmodan. Specifierad begäran om utredningens innehåll skulle förkorta nämndens handläggningstid.

Akt 4830 [tingsrättens ärende Å 336-16, JO:s anm.]

Sammanfattning

När ansökan inkommer för yttrande/utredning görs sedvanlig kontroll av att sökande bor i Eskilstuna eller Strängnäs kommuner. Kontroll görs också av att ansökan är komplett samt vilka utredningsbehov som eventuellt föreligger. På grund av hög arbetsbelastning och svårigheter med att hitta personer som är intresserade av uppdraget begär nämnden vid tre tillfällen våren 2016 uppskov med yttrande/utredning. I juni samma år tillfrågas två personer om de är intresserade av uppdraget, men båda tackar nej. Därefter dröjer det ytterligare fem månader innan någon säger sig vara intresserad av uppdraget. Ca en månad därefter tackar även denna person nej till uppdraget. I februari 2017 skickas åtagande- och medgivandehandlingar till en person som är intresserad av uppdraget. När denne träffar sökande visar det sig att hen vill ha en god man som kan teckenspråk. Önskemålet från sökande utvidgas senare till en god man som kan teckenspråk på arabiska. Nämnden vänder sig till sammanlagt nio överförmyndare i närliggande kommuner om de känner till någon god man eller lämplig person som uppfyller sökandes önskemål. Nämnden annonserar även efter personer på kommunens hemsida. I oktober 2017 yttrar sig nämnden till tingsrätten och föreslår avslag på ansökan då det inte går att få tag på någon god man som uppfyller sökandes önskemål.

Akt 5287 [tingsrättens ärende Å 3284-16, JO:s anm.]

Sammanfattning

När ansökan inkommer för yttrande/utredning görs sedvanlig kontroll av att sökande bor i Eskilstuna eller Strängnäs kommuner. Kontroll görs också av att ansökan är komplett samt vilka utredningsbehov som eventuellt föreligger. Ansökan avser inledningsvis endast behov av god man för att förvalta egendom. Nämnden begär omedelbart att sökande ska inkomma med läkarintyg som styrker behov av god man. Läkarintyg kommer nämnden till handa ca sex veckor senare. Förfrågan ställs då till eventuell god man, som är intresserad av uppdraget. Denne tackar dock nej då sökande inte önskar hjälp med att förvalta egendom, utan med att bevaka rätt och sörja för person. Efter utredning kompletteras ansökan i mars med uppdragen att bevaka rätt och sörja för person. Efter att tillfrågat ytterligare tre personer lämnar den fjärde personen in åtagandehandling. Dock saknas medgivandehandling och den eventuella gode mannen uppmanas ta kontakt med sökande. Handläggaren tillfrågar eventuell god man vid flera tillfällen om hen fått kontakt med sökande. Efter drygt tre månader har eventuell god man ännu inte varit i kontakt med sökande. Nämnden söker därför ny person som kan vara intresserad av uppdraget. I november skickas åtagande och medgivandehandlingar till person som sagt sig vara intresserad av uppdraget. I december meddelar eventuell god man att uppdraget endast bör omfatta bevaka rätt och sörja för person. I januari inkommer åtagande och medgivandehandlingar, varpå nämnden omgående yttrar sig till tingsrätten och lämnar förslag på god man.

Akt 5422 [tingsrättens ärende Å 3456-16, JO:s anm.]

Sammanfattning

Anmodan från tingsrätten inkommer dagarna före jul 2016. När ansökan inkommer för yttrande/utredning görs sedvanlig kontroll av att sökande bor i Eskilstuna eller Strängnäs kommuner. Kontroll görs också av att ansökan är komplett samt vilka utredningsbehov som eventuellt föreligger. Förfrågan om intresse för uppdrag skickas ut drygt två månader efter anmodan inkommit från tingsrätten. Efter besked om att tillfrågad inte är intresserad av uppdraget skickas ny förfrågan. Därefter går det ca sex månader innan tillfrågad får kontakt med huvudmannen. Under denna tid frågar nämnden den eventuella gode mannen om hen och sökande fått kontakt med varandra. Knappt två veckor efter det att nämnden fått åtagande och medgivandehandlingar i retur skickas yttrande till tingsrätten.

Akt 5340 [tingsrättens ärende Å 70-17, JO:s anm.]

Sammanfattning

Två veckor efter tingsrättens anmodan om yttrande/utredning begär nämnden uppgifter från Skatteverket om folkbokföringsadress. Detta då sökande har hemlig adress. Därefter begär nämnden att sökande ska inkomma med läkarintyg eller annan likvärdig handling som styrker behovet. Efter en knapp månad begär personal på sökandes boende på sökandes vägnar anstånd med att inkomma med läkarintyget. En månad därefter kommer ytterligare begäran om anstånd om att lämna läkarintyg. Denna gång från anhörig till sökande. Drygt tre månader efter nämndens begäran inkommer läkarintyg. En månad därefter skickas åtagande- och medgivandehandlingar till person som sagt sig vara intresserad av uppdraget. Tio dagar senare tackar dock hen nej. Frågan om intresse av uppdraget ställs till ytterligare tre personer, varav två är intresserade. En person tackar dock senare nej till uppdraget. Den tredje personen meddelar att sökanden har flyttat till annan kommun vilket medför att han inte kan åta sig uppdraget. Det är svårt finna någon som är intresserad av uppdraget. Någon gång under hösten 2017–januari 2018 flyttar sökande till annan kommun.

Akt 5380 [tingsrättens ärende Å 227-17, JO:s anm.]

Sammanfattning

När ny ansökan inkommer för yttrande/utredning görs sedvanlig kontroll av att sökande bor i Eskilstuna eller Strängnäs kommuner. Kontroll görs också av att ansökan är komplett samt vilka utredningsbehov som eventuellt föreligger. Sex veckor efter det att anmodan inkommit skickar nämnden ut åtagande- och medgivandehandlingar till intresserad person. Denne meddelar dock att hen inte kan åta sig uppdrag pga bristande psykologisk kompetens. Därefter skickas intresseförfrågan till ytterligare tre personer, som emellertid tackar nej till uppdraget. I slutet av juni 2017 skickas åtagande- och medgivandehandlingar till intresserad. I slutet av september kommer undertecknade åtagande- och medgivandehandlingar i retur. Direkt därefter får nämnden information om att sökande trots allt inte tycker att det känns bra med den eventuella gode mannen. Sökande önskar en kvinnlig god man med bärbar dator. Nämnden har därefter tillfrågat 10 personer om intresse för uppdraget. Den 3 april 2018 får nämnden in åtagande- och medgivandehandlingar. Samma dag yttrar sig nämnden till tingsrätten.

Akt 5425 [tingsrättens ärende Å 424-17, JO:s anm.]

Sammanfattning

När ansökan inkommer för yttrande/utredning görs sedvanlig kontroll av att sökande bor i Eskilstuna eller Strängnäs kommuner. Kontroll görs också av att ansökan är komplett samt vilka utredningsbehov som eventuellt föreligger. Ca två veckor efter det att anmodan inkommit skickas åtagande- och medgivandehandlingar till person som sagt sig intresserad av uppdraget. Denne har sedan svårigheter att få kontakt med sökande, vilket visar sig bero på att hen befinner sig på ett behandlingshem. När eventuell god man får kontakt med sökande uppträder hen så otrevligt att den eventuella gode mannen inte längre är intresserad av uppdraget. Ca en månad därefter får nämnden information om att sökande inte är intresserad av att få god man. Eftersom sökande inte formellt återtagit sin ansökan fortsätter nämnden utredningen om behovet av god man. Efter ytterligare samtal med sökande yttrar sig nämnden 2017-12-11 till tingsrätten med förslag om avslag på ansökan.

Akt 5495 [tingsrättens ärende Å 961-17, JO:s anm.]

Sammanfattning

När ansökan inkommer för yttrande/utredning görs sedvanlig kontroll av att sökande bor i Eskilstuna eller Strängnäs kommuner. Kontroll görs också av att ansökan är komplett samt vilka utredningsbehov som eventuellt föreligger. Ca två månader efter att anmodan inkommit görs första förfrågan om intresse för uppdraget. Ansökan om anstånd motiveras bland annat med svårigheter att hitta

någon som är intresserad av uppdraget. I november 2017 skickas åtagande- och medgivandehandlingar till person som sagt sig vara intresserad av uppdraget. Sökande är emellertid inte så intresserad av att träffa eventuell god man. Den tillfrågade avsäger sig uppdraget i februari 2018, varvid ny person tillfrågas. Åtagande- och medgivandehandlingar kommer undertecknade i retur till nämnden, varvid nämnden omgående yttrar sig till tingsrätten.

Akt 5536 [tingsrättens ärende Å 1535-17, JO:s anm.]

Sammanfattning

Utredningen inleds omgående med begäran om att sökande ska lämna läkarintyg angående behov av god man. Under hösten 2017 och i januari ansöker nämnden vid fyra tillfällen om anstånd då det inte finns någon som är villig att åta sig uppdraget. Åtagande- och medgivandehandlingar skickas till intresserad 2018-02-31. Handlingarna kommer i retur påskrivna 2018-02-19. Yttrande och utredning med förslag på god man sänds till tingsrätten 2018-02-22. Tingsrätten beslutar anordna godmanskap samt förordna god man 2018-03-05.

Akt 5567 [tingsrättens ärende Å 1796-17, JO:s anm.]

Sammanfattning

Anmodan om yttrande inkommer under sommaren, då handläggningstiden pga semestrar och därmed lägre bemanning generellt är längre. Kontroll görs av att sökande bor i Eskilstuna eller Strängnäs kommuner. Ansökan avsåg samtliga tre delar i godmanskap. Sökanden beskrev sitt behov av god man utifrån att hen haft en stroke år 2014 och eftersom hon är spelberoende med återkommande skulder. Spelberoende i sig är inte ett skäl till godmanskap, däremot kan psykisk ohälsa som kan ligga till grund för spelberoende vara ett skäl. Handläggaren bedömde att sökanden skulle ha svårt att samarbeta och följa gode mannens råd på grund av spelmissbruket. Hen anmodades därför den 24 augusti att inkomma med läkarintyg för eventuellt behov av förvaltare. I väntan på läkarintyg avvaktade handläggare fortsatt handläggning. Något sådant intyg har inte inkommit. Av läkarintyget för godmanskap framgår att hen återhämtat sig från den stroke hen haft år 2014, men har sämre uthållighet än tidigare. Det framgår inte att det påverkar hens förmåga att sköta sina egna angelägenheter. Av läkarintyget framgår däremot att sökanden mår psykiskt dåligt. Nämnden har därför valt att tillfråga fem personer om de är intresserade av att åta sig uppdraget. Något åtagande finns ännu inte.

Nämnden uppgav att de berörda handläggarna inte hade något ytterligare att tillägga i ärendena.

Tingsrätten kommenterade nämndens remissvar och uppgav följande:

Överförmyndarnämnden skriver att en specificerad begäran från tingsrättens sida skulle förkorta nämndens handläggningstid. Tingsrätten avser att kontakta nämnden för att diskutera föreläggandenas utformning så att en onödig fördröjning av nämndens handläggning så långt möjligt kan undvikas.

I övrigt föranleder nämndens yttrande inga kommentarer från tingsrättens sida.

Begärd utredning från tingsrätten inför JO:s beslut

Inför JO:s beslut i ärendet begärdes nya dagboksblad och avgöranden in från tingsrätten i nedanstående ärenden. Av dessa handlingar framkom bl.a. att följande hade hänt efter JO:s inspektion av tingsrätten den 18–20 december 2017:

Ä 3284-16

Den 8 januari 2018 skickade tingsrätten en påminnelse om sitt föreläggande till nämnden. Den 12 januari 2018 begärde nämnden anstånd, och den 15 januari 2018 beviljade tingsrätten ett anstånd till den 15 februari 2018. Den 18 januari 2018 lämnade nämnden in ett yttrande tillsammans med ett läkarintyg, och den 25 januari 2018 beslutade tingsrätten att anordna ett godmanskap och att förordna en god man för att bevaka huvudmannens rätt och sörja för hans person.

Det angivna innebar att nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid sammanlagt nio tillfällen och att handläggningstiden för ärendet i domstolen uppgick till cirka ett år och två månader.

Ä 3456-16

Den 11 januari 2018 lämnade nämnden in ett yttrande tillsammans med bl.a. ett åtagande och ett medgivande till tingsrätten. Den 18 januari 2018 beslutade tingsrätten att anordna ett godmanskap och att förordna en god man för att bevaka huvudmannens rätt, förvalta hennes egendom och sörja för hennes person.

Detta innebar att handläggningstiden i domstolen uppgick till cirka ett år och en månad.

Ä 70-17

Den 7 februari 2018 påminde tingsrätten nämnden om sitt föreläggande och flyttade fram svarsfristen till den 14 februari 2018. Den 9 februari 2018 begärde nämnden anstånd med en månad och uppgav att ”anledningen beror på hög arbetsbelastning hos överförmyndarkontoret”. Den 15 mars 2018 påminde tingsrätten återigen nämnden om föreläggandet och flyttade fram svarsfristen till den 22 mars 2018. Den 19 mars 2018 begärde nämnden anstånd och angav följande:

Anledningen är att vi har haft ett flertal föreslagna gode män som inte har velat åta sig uppdraget. Den 9 februari tillfrågades ännu en god man om uppdraget, han var intresserad men återkom till oss med information om att huvudmannen befinner sig i en annan kommun. Kontakt har tagits med Skatteverket.

Den 20 april 2018 påminde tingsrätten återigen nämnden om föreläggandet och satte svarsfristen till den 27 april 2018. Den 24 april 2018 meddelade nämnden att ärendet hade flyttats över till en annan kommun den 11 april 2018.

Den nya överförmyndarnämnden begärde och beviljades därefter anstånd vid sammanlagt fem tillfällen innan den lämnade in ett yttrande till tingsrätten den 3 oktober 2018. Den 15 november 2018 beslutade tingsrätten att avslå ansökan om godmanskap. Som skäl angavs att huvudmannen inte medverkade till att ett godmanskap skulle komma till stånd, och då fanns det inte förutsättningar att förordna ett godmanskap för honom.

Det angivna innebar att nämnden i Eskilstuna begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid sammanlagt tio tillfällen. Tingsrätten påminde nämnden om föreläggandet vid lika många tillfällen. Den totala handläggningstiden för ärendet vid domstolen uppgick till cirka ett år och tio månader; under cirka ett år och tre månader av denna tid handlades ärendet gentemot nämnden i Eskilstuna.

Ä 227-17

Tingsrätten påminde nämnden om yttrandet vid tre tillfällen. Nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid ytterligare tre tillfällen; bl.a. angavs att anledningen var ”hög arbetsbelastning på överförmyndarkontoret samt bristen på ställföreträdare som vill åta sig fler uppdrag”, ”huvudmannen haft speciella önskemål angående god man och överförmyndarnämnden har nu fått ett tips om en som eventuellt vill åta sig att bli förordnad, detta kräver dock mer utredning först kring lämplighet m m”.

Den 19 april 2018 uppgav huvudmannen i en skrivelse till tingsrätten att han inte längre var i behov av en god man och att han därför ville ”säga upp” sin ansökan. Nämnden förelades att yttra sig över denna skrivelse den 7 maj 2018, och svarstiden sattes till den 14 maj 2018. Den 15 maj 2018 påminde tingsrätten om yttrandet och satte tiden till den 22 maj 2018. Den 15 maj 2018 begärde nämnden anstånd med en månad och uppgav att anledningen till det var att ”det pågår flytt av arbetsplatser för närvarande hos nämnden, samt att ansvarig handläggare varit sjuk”.

Den 22 maj 2018 uppgav nämnden i en skrivelse till tingsrätten att den inte hade något att invända mot att ”förfarandet med att anordna ett godmanskap avslutas”. Den 30 maj 2018 beslutade tingsrätten att skriva av ärendet från vidare handläggning.

Det angivna innebar att nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa tingsrättens förelägganden vid sammanlagt tolv tillfällen och att tingsrätten skickade ut påminnelser om sina förelägganden vid sammanlagt fem tillfällen. Handläggningstiden för ärendet vid domstolen uppgick till ett år och fyra månader.

Ä 424-17

Tingsrätten beslutade den 19 januari 2018 att lämna ansökan om godmanskap utan bifall. Som skäl angavs att det framgick av utredningen att huvudmannen inte hade lämnat sitt samtycke till att ett godmanskap anordnades för honom.

Detta innebar att handläggningstiden i domstolen uppgick till drygt elva månader.

Ä 961-17

Nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid ytterligare tre tillfällen. Som skäl angavs bl.a. att ”huvudmannen inte velat boka

in någon tid för det första besöket med den föreslagna ställföreträdaren” och ”den föreslagna gode mannen har ännu inte lyckats få kontakt med henne (för att bl.a. skriva under medgivande och åtagande) då huvudmannen varit sjuk”. Tingsrätten påminde nämnden om yttrandet vid ett tillfälle. Den 3 april 2018 lämnade nämnden in ett yttrande tillsammans med journalanteckningar, ett åtagande och ett medgivande till tingsrätten, och den 9 maj 2018 beslutade tingsrätten att anordna ett godmanskap och att förordna en god man för att bevaka huvudmannens rätt, förvalta hennes egendom och sörja för hennes person.

Det angivna innebar att nämnden begärde och beviljades anstånd med att efterkomma föreläggandet vid sammanlagt nio tillfällen. Tingsrätten påminde nämnden om yttrandet vid fyra tillfällen. Handläggningstiden för ärendet vid domstolen uppgick till ca ett år och en månad.

Ä 1535-17

Nämnden begärde och beviljades anstånd med att efterkomma föreläggandet vid ytterligare ett tillfälle. Tingsrätten påminde nämnden om föreläggandet vid två tillfällen, och tingsrätten uppmanade nämnden att lämna in en redogörelse över vilka utredningsåtgärder som återstod i ärendet, vilket besvarades med att nämnden inväntade en åtagande- och medgivandehandling från huvudmannen och den föreslagna gode mannen. Den 23 februari 2018 lämnade nämnden in ett yttrande tillsammans med ett läkarintyg som gav tingsrätten anledning att per telefon påtala vissa brister som åtgärdades av nämnden i skrivelser den 26–27 februari 2018. Den 2 mars 2018 beslutade tingsrätten att anordna ett godmanskap och att förordna en god man för att bevaka huvudmannens rätt, förvalta hans egendom och sörja för hans person.

Det angivna innebar att nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid sammanlagt fem tillfällen. Tingsrätten påminde om föreläggandet vid lika många tillfällen. Handläggningstiden för ärendet vid domstolen uppgick till drygt nio månader.

Ä 1796-17

Tingsrätten påminde nämnden om yttrandet vid fem tillfällen. Nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid lika många tillfällen. Vid ett tillfälle uppgav nämnden att man fortsatte att ”göra förfrågningar och [var] införstådda med att ärendet är brådskande”. Den 30 augusti 2018 lämnade nämnden in ett yttrande, och den 2 oktober 2018 beslutade tingsrätten att lämna ansökan om godmanskap utan bifall. Som skäl angavs att huvudmannens tillstånd inte hindrade att hennes mening hämtades in och att hon inte hade lämnat sitt samtycke till att ett godmanskap anordnades för henne.

Det angivna innebar att nämnden begärde och beviljades anstånd med att följa föreläggandet vid sammanlagt nio tillfällen. Tingsrätten påminde om

föreläggandet vid lika många tillfällen. Handläggningstiden för ärendet vid domstolen uppgick till drygt ett år och tre månader.

Länsstyrelsen i Stockholms läns rapporter från inspektioner hos nämnden 2016, 2017 och 2018

Av länsstyrelsens rapporter från inspektionerna av nämndens verksamhet 2016–2018 framgår att länsstyrelsen under samtliga år kritiserat nämnden för långa handläggningstider i ärenden rörande anmälan om behov av ställföreträdare.

Vid inspektionen den 7 september 2016 (dnr 203-32224-2016) ansåg länsstyrelsen att nämnden haft en lång handläggningstid i fem sådana ärenden. Nämnden uppgav att den hade haft en mycket ansträngd situation under 2015 som bl.a. berodde på en hög personalomsättning och ett ökat inflöde av ärenden om godmanskap för ensamkommande barn men att den hade fått förstärkningar för att hantera det ökade trycket. Nämnden ålades att senast den 20 februari 2017 underrätta länsstyrelsen om vilka åtgärder nämnden hade vidtagit, och avsåg att vidta, för att komma till rätta med sina handläggningstider i ärenden om behov av ställföreträdare.

Av rapporten från länsstyrelsens inspektion av nämnden den 20 september 2017 (dnr 203-36644-2017) framgår att nämnden lämnade en återrapportering enligt ovan men att styrelsen ändå gjorde en uppföljande granskning och fann att nämndens handläggning varit passiv i två ärenden. Vidare framkom att nämnden sedan förra inspektionen hade förtydligat en rutin om att alla rekryteringsförsök skulle dokumenteras i akten. Av en bilaga till rapporten framgår att länsstyrelsen vid inspektionen granskade akt 4830 (tingsrättens ärende Ä 336-16).

Även vid länsstyrelsens inspektion den 12 september 2018 (dnr 203-36527-2018) gjordes en uppföljande granskning genom att styrelsen efter inspektionen granskade ett antal dagboksblad, bl.a. i akt 5567 (tingsrättens ärende Ä 1796-17). Eftersom granskningen genomfördes efter inspektionen diskuterades inga enskilda ärenden, men nämnden fick kritik för den långa handläggningstiden i två ärenden rörande anmälan om behov av ställföreträdare. Vid inspektionen uppgav nämnden att det fanns ett uppdrag till kansliet att åtgärda handläggningstiderna i dessa ärenden och att det var svårt att rekrytera ställföreträdare för vissa typer av ärenden.

Rättslig reglering m.m.

Tingsrättens handläggning av ärenden om godmanskap

Enligt 11 kap. 4 § FB ska rätten om det behövs besluta att anordna godmanskap för en person som på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person. Ett sådant beslut får inte fattas utan samtycke av den för vilken godmanskap ska anordnas, om inte den

enskildes tillstånd hindrar att hans eller hennes mening inhämtas. När rätten meddelar ett sådant beslut, ska rätten samtidigt förordna en god man att utföra uppdraget.

Enligt 11 kap. 15 § FB får en ansökan om förordnande av en god man enligt bl.a. 4 § göras av en förmyndare, av den som ansökan avser om han eller hon har fyllt 16 år samt av hans eller hennes make eller sambo eller närmaste släktingar. Enligt samma bestämmelse får en ansökan om anordnande av godmanskap enligt 4 § även göras av en framtidsfullmaktshavare och av överförmyndaren.

Av 11 kap. 16 och 17 §§ FB framgår att det är rätten som har det primära utredningsansvaret i ärenden om anordnande av godmanskap. Det är alltså rätten som ska se till att begära in de yttranden och det underlag som behövs för att kunna ta ställning i frågan om godmanskap.

Av 11 kap. 17 a § FB framgår att rätten får ge överförmyndaren i uppdrag att begära in yttranden enligt 16 § andra stycket och utredning enligt 17 §. Enligt samma bestämmelse ska överförmyndaren också på begäran av rätten lämna ett förslag på en god man, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Innan rätten förordnar någon till god man ska han eller hon enligt 11 kap. 24 § FB ges tillfälle att yttra sig.

Av 12 § lagen (1996:242) om domstolsärenden, ÄL, framgår att en domstol ska se till att ett ärende blir så utrett som dess beskaffenhet kräver och att inget onödigt dras in i ärendet. Genom frågor och påpekanden ska domstolen försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar.

Enligt 13 § i samma lag är förfarandet hos domstolen skriftligt. I förfarandet bör det dock ingå ett sammanträde när detta kan antas vara till fördel för utredningen eller främja ett snabbt avgörande av ärendet. Domstolen kan begränsa ett sammanträde till att utreda parternas ståndpunkter i ärendet, till att ta upp muntlig bevisning eller på det sätt som annars är lämpligt.

Överförmyndarnämndens handläggning av ärenden om godmanskap

Enligt 7 § i 1986 års förvaltningslag (1986:223) skulle en myndighet, t.ex. en överförmyndarnämnd, handlägga varje ärende där någon enskild var part så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersattes. Den 1 juli 2018 ersattes den lagen med en ny förvaltningslag (2017:900), FL, och motsvarande bestämmelse återfinns sedan dess i 9 §.

Överförmyndarnämnden ska också beakta den s.k. officialprincipen i sin handläggning av ärenden. Den innebär att nämnden är skyldig att se till att ärenden blir tillräckligt utredda (se prop. 1985/86:80 s. 19). Principen är sedan den 1 juli 2018 lagfäst i den nya förvaltningslagen. Där anges i 23 § första stycket att en myndighet ska se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver.

JO:s bedömning

Inledning

I mitt tillsynsarbete över tingsrätter och överförmyndare eller överförmyndarnämnder har jag uppmärksammat att handläggningen av frågor om anordnande av godmanskap och förvaltarskap ofta orsakar problem. I många fall hänger problemen samman med svårigheterna att hitta personer som är villiga att ta på sig uppdragen som god man och förvaltare. I allt väsentligt är det den frågan som har lett till att de ärenden som jag nu har granskat har blivit så gamla. Samtidigt är de granskade ärendena av den arten att det är särskilt angeläget med en snabb handläggning.

Reglerna i FB innebär att tingsrätten kan ge en överförmyndare eller en överförmyndarnämnd i uppdrag att begära in bl.a. yttranden, läkarintyg och annan utredning samt att lämna förslag på en god man eller förvaltare. I de ärenden som jag har granskat har tingsrätten utnyttjat denna möjlighet. När tingsrätten har lämnat ett sådant uppdrag har både tingsrätten och överförmyndaren eller överförmyndarnämnden en skyldighet att verka för att ärendet blir tillräckligt utrett och också snabbt avgjort. Myndigheterna måste alltså samarbeta med varandra för att hitta lämpliga rutiner för handläggningen av ärendena. Enligt min erfarenhet är det vanligt förekommande med ett mer eller mindre formaliserat sådant samarbete på lokal nivå vid landets tingsrätter och överförmyndare eller överförmyndarnämnder. Av båda remissvaren i detta ärende framgår att ett sådant samarbete också förekommer mellan tingsrätten och nämnden i Eskilstuna. Det ser jag naturligtvis positivt på.

Nämndens handläggning

Av nämndens remissvar framgår de stora problemen som finns med att hitta gode män. Det är därför bra att nämnden tar ett initiativ till en gemensam rekrytering av ställföreträdare tillsammans med andra omkringliggande överförmyndare och nämnder som också är i behov av frivilligarbetare.

Jag saknar information om huruvida nämnden i något av de granskade ärendena vände sig till det företag som mig veterligen finns på marknaden och vars anställda åtar sig ställföreträdaruppdrag över hela landet (jfr NJA 2012 s. 715 och RH 2018:5).

Generellt bekräftar utredningen att det var förenat med stora svårigheter att hitta ställföreträdare, vilket nämnden naturligtvis inte kan lastas för. Jag noterar dock att det i flera av ärendena dessutom tog anmärkningsvärt lång tid från det att tingsrättens förelägganden togs emot av nämnden till dess att nämnden vidtog någon åtgärd i ärendena. Allmänt sett framstår nämndens handläggning också i andra hänseenden som anmärkningsvärt långsam. Som ett exempel kan nämnas nämndens ärende 5425 (tingsrättens ärende Ä 424-17). I det ärendet hade sökanden den 12 juni och den 29 augusti 2017 meddelat att han inte önskade någon god man. Trots det dröjde det ända till den 11 december 2017 innan nämnden yttrade sig till tingsrätten och avstyrkte ansökan om godmanskap.

Nämnden har i sitt remissvar hänvisat till vakanser till följd av att flera medarbetare avslutat sin anställning, bl.a. för att gå i pension, vilket påverkat handläggningstiderna. Jag vill dock påpeka att det är ett normalt och förutsebart inslag i yrkeslivet att personal avslutar sina anställningar på grund av pension eller av andra skäl. Det är därför nämndens ansvar att organisera verksamheten så att den fungerar oberoende av sådana personalfrågor.

I remissvaret har nämnden vidare hänvisat till sina övriga uppgifter och att det därmed blir en fråga om prioritering mellan den verksamhet som jag har granskat och exempelvis nämndens uppgift att utöva tillsyn över redan tillsatta ställföreträdarens förvaltning. Som jag ser det är nämnden emellertid skyldig att fullgöra alla sina arbetsuppgifter med tillämpning av skyndsamhetskravet i förvaltningslagen. Om personalresurserna inte räcker till för att fullgöra alla uppgifter på ett godtagbart sätt, är det nämndens ansvar att ta ett initiativ till att få ökade resurser. Några sådana initiativ från nämndens sida finns inte redovisade i remissvaret.

Av utredningen framgår också att tingsrätten behövde påminna nämnden om yttrandena vid orimligt många tillfällen, som i tingsrättens ärenden Ä 3284-16 (tio tillfällen), Ä 3456-16 (nio tillfällen), Ä 70-17 (tio tillfällen) och Ä 1796-17 (nio tillfällen). Det framstår som om nämnden inte eftersträvade ett fungerande samarbete med tingsrätten eftersom den inte tog kontakt med tingsrätten när tidsfristerna för föreläggandena gick ut.

Tingsrättens handläggning

Min granskning av tingsrättens ärenden visar att tingsrätten i omedelbar anslutning till att ansökningarna kom in förelade nämnden att yttra sig och att lämna bl.a. ett förslag på en god man. Tingsrättens hantering därefter innehöll inte några anmärkningsvärda uppehåll i handläggningen. Hanteringen var dock ineffektiv i den meningen att ärendena egentligen inte aktivt fördes framåt mot ett avgörande på annat sätt än att tingsrätten ömsom påminde nämnden om skyldigheten att efterkomma det inledande föreläggandet, ömsom beviljade nämnden anstånd.

Vad skulle tingsrätten ha kunnat göra för att skynda på handläggningen?

Jag bedömer det inte som sannolikt att möjligheterna att hitta gode män skulle förbättras om tingsrätten i stället för att ge nämnden i uppdrag att lämna förslag på sådana själv skötte rekryteringen. Frågan blir i stället om tingsrätten hade kunnat skynda på förfarandet genom en mer aktiv processledning.

Jag har i det föregående konstaterat att nämndens hantering av ärendena i vissa avseenden har en förbättringspotential. I ett av tingsrättens ärenden (Ä 336-16) uppmanade tingsrätten nämnden att lämna en tidsplan för när ett förslag på en god man kunde lämnas. Visserligen resulterade föreläggandet inte i någon tidsplan från nämndens sida, men det förefaller inte osannolikt att en mer aktiv processledning från tingsrättens sida skulle kunna ha en positiv inverkan på

nämndens hantering av ärendena och därmed på handläggningstiden. Förutom skriftliga förelägganden skulle ett sammanträde också sannolikt kunna bidra till att skynda på handläggningen i vissa fall (13 § andra stycket ÄL).

Sammanfattning

Sammanfattningsvis är jag kritisk mot nämnden för den långsamma hanteringen av de granskade ärendena. Jag är också kritisk mot nämnden för att den i orimligt många fall inte hörde av sig till tingsrätten när tidsfristerna för föreläggandena gick ut.

Jag kritiserar inte tingsrätten men påpekar att en mer aktiv processledning – vid behov utövad vid sammanträden – skulle kunna bidra till att förkorta handläggningstiderna i vissa fall.

Länsstyrelsen i Stockholms län har tillsyn över nämnden. Jag överlämnar därför en kopia av detta beslut dit.

Ärendet avslutas.